

KALLIOPE KOUFA FOUNDATION
FOR THE PROMOTION OF INTERNATIONAL
AND HUMAN RIGHTS LAW

ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΚΟΥΦΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Κείμενα Εργασίας Ιδρύματος Κ. Κούφα

Koufa Foundation Working Paper Series

No. 1/2014

Ζητήματα του δικαίου
χρήσης βίας
στην Ουκρανία

Κωνσταντίνος
Αντωνόπουλος

Issues Arising from
the Use of Force
in Ukraine

Konstantinos
Antonopoulos

Κείμενα Εργασίας Ιδρύματος Κούφα
Koufa Foundation Working Papers **1/2014**

Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος

Ζητήματα του δικαίου χρήσης βίας στην Ουκρανία

Ίδρυμα Καλλιόπης Κούφα για την Προαγωγή του Διεθνούς Δικαίου
και την Προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Αριστοτέλους 2, 54623, Θεσσαλονίκη
Τα Κείμενα Εργασίας του Ιδρύματος Κ. Κούφα βρίσκονται στην ιστοσελίδα
www.koufafoundation.org

Kalliopei Koufa Foundation for the Promotion of International and Human Rights Law
Aristotelous 2, 54623, Thessaloniki
The Koufa Foundation Working Paper Series can be found at
www.koufafoundation.org

All rights reserved.

**Απαγορεύεται η σε οποιαδήποτε μορφή αναπαραγωγή του κειμένου
χωρίς την άδεια του συγγραφέα**

**No part of this paper may be reproduced in any form
without permission of the author.**

**© Konstantinos Antonopoulos 2014
Kalliopi Koufa Foundation
Thessaloniki, 54623
GREECE**

**Τα Κείμενα Εργασίας θα πρέπει να παραπέμπονται με τον εξής τρόπο:
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ, ΤΙΤΛΟΣ, ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ Κ. ΚΟΥΦΑ ΑΡ/ΕΤΟΣ [URL]**

**Publications in the Series should be cited as:
AUTHOR, TITLE, KOUFA FOUNDATION WORKING PAPER NO/YEAR [URL]**

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΧΡΗΣΗΣ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Του

Κωνσταντίνου Αντωνόπουλου

Αναπληρωτή Καθηγητή, Νομική Σχολή ΔΠΘ

Η οργάνωση του μεταπολεμικού κόσμου μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο βασίζεται σε τρεις πυλώνες: (1) Την απαγόρευση της απειλής ή χρήσης ένοπλης βίας μεταξύ Κρατών. (2) Την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. (3) Την ελευθερία του Εμπορίου. Μόνον ο τρίτος πυλώνας έχει στεφθεί από απόλυτη επιτυχία ενώ η εκπλήρωση των άλλων δύο αποτελεί σε σημαντικό βαθμό ζητούμενο.

Η απαγόρευση της απειλής ή χρήσης ένοπλης βίας εισάγεται στο Άρθρο 2 (4) Χάρτη των ΗΕ το οποίο προβλέπει ότι τα Κράτη θα απέχουν στις διεθνείς τους σχέσεις από την απειλή ή χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας άλλου Κράτους ή με οποιονδήποτε τρόπο ασυμβίβαστο με τους σκοπούς των ΗΕ. Η απαγόρευση αυτή αποτελεί κανόνα εθιμικού δικαίου η οποία έχει χαρακτήρα αναγκαστικού δικαίου (*jus cogens*)¹ – δηλαδή, δεν επιτρέπεται η αναστολή της με ξεχωριστή συμφωνία μεταξύ δύο ή περισσότερων Κρατών².

Ο Χάρτης των ΗΕ προβλέπει δύο εξαιρέσεις στον κανόνα απαγόρευσης χρήσης βίας, σύμφωνα με τις οποίες είναι νόμιμη η προσφυγή σε ένοπλη βία από τα Κράτη (1) σε άσκηση του δικαιώματος ατομικής ή συλλογικής άμυνας³ ή (2) μετά από εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας όταν αυτό επιβάλλει στρατιωτικές κυρώσεις για την διατήρηση ή αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας⁴. Πέραν αυτών των οικουμενικά αποδεκτών εξαιρέσεων μερίδα της πρακτικής των Κρατών και της θεωρίας υποστηρίζει την ύπαρξη και άλλων εξαιρέσεων των οποίων η ύπαρξη αμφισβητείται έντονα. Αυτές είναι: η ανθρωπιστική επέμβαση, η στρατιωτική επέμβαση μετά από πρόσκληση της κυβέρνησης ενός Κράτους και η στρατιωτική επέμβαση για την προστασία των πολιτών ενός Κράτους στο εξωτερικό (η τελευταία προβάλλεται ως άσκηση του δικαιώματος άμυνας)⁵.

¹ *Case concerning Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. USA) (Merits)*, ICJ Rep. 1986, 14, 98-99, 100-101, §§ 187-188, 190

² Άρθρο 53, Σύμβαση Βιέννης περί Δικαίου Διεθνών Συνθηκών (1969), 1155 UNTS 331

³ Άρθρο 51 Χάρτη ΗΕ: «Καμία διάταξη του παρόντος Χάρτη δεν θα εμποδίζει το φυσικό δικαίωμα της ατομικής ή συλλογικής άμυνας, σε περίπτωση που ένα μέλος των Ηνωμένων Εθνών δέχεται ένοπλη επίθεση, έως τη στιγμή που το Συμβούλιο Ασφαλείας θα λάβει τα αναγκαία μέτρα για να διατηρήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια ...». Τα μέτρα σε άσκηση του δικαιώματος άμυνας θα ανακοινώνονται αμέσως στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

⁴ Κεφάλαιο VII Χάρτη ΗΕ, Άρθρα 39, 42.

⁵ Βλ. γενικά, Corten O., *The Law Against War. The Prohibition of the Use of Force in Contemporary International Law*, Hart 2010. Antonopoulos C., *The Unilateral Use of Force by States in International Law*, Sakkoulas Athens-Komotini 1997.

*

Τα γεγονότα του Μαρτίου 2014 στην Ουκρανία⁶ – δηλαδή, η κατάληψη της Κριμαίας από τις ένοπλες δυνάμεις της Ρωσικής Ομοσπονδίας, η διενέργεια δημοψηφίσματος το αποτέλεσμα του οποίου ήταν η απόσχιση αυτής της επαρχίας από την Ουκρανία και εν συνεχεία η προσάρτησή της στη Ρωσική Ομοσπονδία - αποτελούν συνολικά μία από τις σοβαρότερες παραβιάσεις του κανόνα απαγόρευσης της χρήσης βίας ισοδύναμης με την Αμερικανό-Βρετανική εισβολή στο Ιράκ (2003), την στρατιωτική επιχείρηση του ΝΑΤΟ κατά της Γιουγκοσλαβίας (1999) και της εισβολής του Ιράκ στο Κουβέιτ, την οποία ακολούθησε η προσάρτηση του Κουβέιτ στο Ιράκ (1990). Ο λόγος για τον οποίο χαρακτηρίζουμε κατ' αυτόν τον τρόπο τη χρήση βίας της Ρωσίας είναι ότι, πρώτον, πραγματοποιήθηκε από ένοπλες δυνάμεις αυτής της χώρας που στάθμευαν στο έδαφος της Ουκρανίας με τη συναίνεσή της παραβιάζοντας τους όρους αυτής της συναίνεσης (η περίπτωση αυτή προσδιορίζεται ρητά ως επιθετική χρήση βίας στην Απόφαση 3314 (XXIX) της Γενικής Συνέλευσης ΗΕ που εισάγει τον ορισμό της «Επίθεσης»)⁷. Δεύτερον, ο προσχηματικός και διάτρητος χαρακτήρας των δύο λόγων που προέβαλε η Ρωσική Ομοσπονδία για να αιτιολογήσει ως νόμιμη την προσφυγή σε ένοπλη βία⁸.

Ο πρώτος λόγος ήταν η προστασία Ρώσων πολιτών στην Κριμαία των οποίων απειλούνταν η ζωή, η σωματική ακεραιότητα και τα δικαιώματα που απορρέουν από την εθνική τους ταυτότητα. Ωστόσο, από τα πραγματικά περιστατικά δεν προκύπτει ότι η Ρωσική κοινότητα της Ουκρανίας και, ειδικότερα, της Κριμαίας ήταν θύμα βιαιοπραγιών⁹. Επιπλέον, ήταν πολίτες της Ουκρανίας (ή και της Ουκρανίας) και, τέλος, αμφισβητείται έντονα αν πράξεις βίας κατά των πολιτών ενός Κράτους στο εξωτερικό αποτελούν «ένοπλη επίθεση» κατά του Κράτους η οποία ενεργοποιεί το δικαίωμα άμυνας¹⁰. Ακόμη κι αν αυτό γινόταν δεκτό, η δράση της Ρωσίας δεν θα πληρούσε την αρχή της αναλογικότητας της άμυνας διότι η προσάρτηση της Κριμαίας με βάση ένα δημοψήφισμα υπέρ της απόσχισης αυτού του εδάφους από την Ουκρανία ως άμεση συνέπεια της χρήσης βίας θα αποτελούσε ένα ιδιαίτερα «περίεργο» δικαίωμα άμυνας. Όπως ορθά επισημαίνει ο Jennings η κτήση εδάφους μέσω της χρήσης ένοπλης βίας είναι αντίθετη προς το δίκαιο ανεξαρτήτως της νομιμότητας

Αντωνόπουλος Κ. Δίκαιο της Χρήσης Βίας, στο Αντωνόπουλος Κ. & Μαγκλιβέρας Κ. (επιμέλεια), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας, Νομική Βιβλιοθήκη 2011*, Κεφ. 16. Gray Ch., *International Law and the Use of Force*, 3rd ed. Oxford 2008.

⁶ Ukraine Crisis Timeline, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275>

⁷ Το Άρθρο 3 εδάφιο (ε) της Απόφασης 3314 (XXIX) προβλέπει ότι συνιστά «επίθεση» «(ε) η χρήση των ενόπλων δυνάμεων ενός Κράτους που σταθμεύουν στο έδαφος άλλου Κράτους με βάση τη συναίνεσή του κατά παράβαση των σχετικών συμφωνιών ή η άρνηση απόσυρσής τους μετά την ανάκληση της συναίνεσης». Βλ. επίσης *Case concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (DR Congo v. Uganda) (Merits)*, ICJ Rep. 2005, 168, 196-19, §§ 42-54.

⁸ Βλ. δήλωση του κ. Churkin, μονίμου αντιπροσώπου της Ρωσικής Ομοσπονδίας στον ΟΗΕ, στο Συμβούλιο Ασφαλείας κατά τη συνεδρίαση της 1^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7124, 5. Επίσης, S/PV.7125, 3 (3-3-2014)

⁹ Βλ. δήλωση του Βοηθού Γενικού Γραμματέα ΗΕ αρμοδίου για θέματα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας κατά τη συνεδρίαση της 19^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7144, 4

¹⁰ Gray 2008, 156-160

ή όχι της χρήσης βίας στις συγκεκριμένες περιστάσεις¹¹. Επιπλέον, κι αυτό επισημάνθηκε κατ' επανάληψη στις συζητήσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας, οι τοπικές αρχές της Κριμαίας αρνήθηκαν συστηματικά να δεχθούν απεσταλμένους του ΟΗΕ και του ΟΑΣΕ οι οποίοι είχαν την εντολή να διερευνήσουν τις αιτιάσεις των παραβιάσεων των δικαιωμάτων των Ρώσων τη καταγωγή κατοίκων της Κριμαίας¹².

Ο δεύτερος λόγος ήταν η πρόσκληση για στρατιωτική συνδρομή που απηύθυναν στην Ρωσική Ομοσπονδία οι τοπικές αρχές της Κριμαίας και ο νόμιμα εκλεγμένος Πρόεδρος της Ουκρανίας κ. Γιανουκόβιτς¹³. Η στρατιωτική επέμβαση σ' αυτή την περίπτωση πρέπει προκαλείται με βάση την πρόσκληση της κυβέρνησης ενός Κράτους και όχι τοπικών αρχών ή της αντιπολίτευσης – οι τοπικές αρχές της Κριμαίας δεν αποτελούν την κυβέρνηση της Ουκρανίας. Όπως έκρινε το Διεθνές Δικαστήριο στην υπόθεση *Νικαράγουα κατά ΗΠΑ (Ουσία)*,

«... είναι αμφίβολο τι θα απέμενε από την αρχή της μη-επέμβασης στο διεθνές δίκαιο, αν η επέμβαση, η οποία είναι επιτρεπτή μετά από πρόσκληση της κυβέρνησης ενός Κράτους, θα ήταν εξίσου επιτρεπτή μετά από πρόσκληση της αντιπολίτευσης [στην κυβέρνηση του Κράτους] ...»¹⁴

Την θέση αυτή εξέφρασε στο Συμβούλιο Ασφαλείας η κ. Power, μόνιμη αντιπρόσωπος των ΗΠΑ στον ΟΗΕ¹⁵:

«Επισημαίνω ότι η Ρωσία υπονόησε το δικαίωμα να αναλάβει στρατιωτική δράση στην Κριμαία εάν προσκαλούνταν να το πράξει από τον πρωθυπουργό της Κριμαίας. Όπως καλά γνωρίζει η κυβέρνηση της Ρωσίας αυτό [το επιχείρημα] είναι νομικά αβάσιμο. Η απαγόρευση της χρήσης βίας θα καθίστατο άνευ αντικειμένου αν τοπικές αρχές είχαν τη δυνατότητα να προσκαλέσουν μονομερώς στρατιωτική επέμβαση ενός γειτονικού Κράτους.»

Όσο για την πρόσκληση εκ μέρους του Προέδρου Γιανουκόβιτς, ο ίδιος εγκατέλειψε οικειοθελώς την αρχή και επιπλέον κηρύχθηκε έκπτωτος από το Κοινοβούλιο της χώρας χάνοντας την πολιτική

¹¹ Jennings RY, *The Acquisition of Territory in International Law, Manchester 1963*, 55: "... it would be a curious law of self-defence that permitted the defender in the course of his defence to seize and keep the resources and territory of the attacker..." Βλ. επίσης *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, ICJ Rep. 2004, 136, 171 § 87

¹² Πρακτικά Συνεδρίασης του Συμβουλίου Ασφαλείας της 13^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7134, 2 (Αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας Πολιτικών Υποθέσεων, κ. Jeffrey Feltman), 6 (ΗΠΑ), 7 (Ηνωμένο Βασίλειο), 11 (Ν. Κορέα), 12 (Νιγηρία), 13 (Χιλή), 13 (Αυστραλία), 17 (Λιθουανία). Πρακτικά Συνεδρίασης του Συμβουλίου Ασφαλείας της 15^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7138, 4 (ΗΠΑ).

¹³ Δήλωση του κ. Churkin, μόνιμου αντιπροσώπου της Ρωσικής Ομοσπονδίας στον ΟΗΕ, στο Συμβούλιο Ασφαλείας κατά τη συνεδρίαση της 3^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7125, 3-4

¹⁴ ICJ Rep. 1986, 14, 126 § 246

¹⁵ Πρακτικά Συνεδρίασης του Συμβουλίου Ασφαλείας της 3^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7125, 5

υποστήριξη ακόμη και του δικού του κόμματος. Ο Sir Mark Lyall Grant, μόνιμος αντιπρόσωπος του Ηνωμένου Βασιλείου στον ΟΗΕ δήλωσε ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας¹⁶:

«Ο μόνιμος αντιπρόσωπος της Ρωσίας ισχυρίζεται ότι ο κ. Γιανουκόβιτς απηύθυνε πρόσκληση για [την] στρατιωτική επέμβαση της Ρωσίας. Πρόκειται για έναν πρώην ηγέτη που εγκατέλειψε το αξίωμά του, την πρωτεύουσά του και τη χώρα του. ... Η άποψη ότι η πράξεις του συνεπάγονται οποιαδήποτε νομιμοποίηση είναι 'παρατραβηγμένη'...»

Η στρατιωτική επέμβαση μετά από πρόσκληση ενός Αρχηγού Κράτους είναι γενικά κατ' αρχή νόμιμη. Αλλά σε περίπλοκες περιστάσεις όπως αυτές της γενικότερης πολιτικής αναταραχής στην Ουκρανία από το Νοέμβριο του 2013 όπου τίθεται ζήτημα εσωτερικής αυτοδιάθεσης του λαού του Κράτους, της επιλογής, δηλαδή, της μορφής διακυβέρνησης και του γενικού πολιτικού, οικονομικού και διεθνούς προσανατολισμού του Κράτους, αυτού του είδους η επέμβαση θεωρείται παράνομη χρήση βίας¹⁷.

Τρίτον, η χρήση βίας της Ρωσικής Ομοσπονδίας είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την προσάρτηση εδάφους. Μία από τις συνέπειες του κανόνα απαγόρευσης της χρήσης βίας που δεν επιδέχονται καμία αμφισβήτηση είναι το ανεπίτρεπτο εδαφικών μεταβολών ως αποτέλεσμα της χρήσης βίας και η υποχρέωση μη-αναγνώρισης τέτοιου είδους μεταβολών (ανεξαρτήτως της νομιμότητας ή μη της χρήσης βίας¹⁸). Στη Γνωμοδότηση για τις Ένομες Συνέπειες του Τείχους στην Παλαιστίνη το Διεθνές Δικαστήριο έκρινε ότι το ανεπίτρεπτο της κτήσης εδαφικής κυριαρχίας ως αποτέλεσμα της χρήσης βίας αποτελούσε κανόνα εθιμικού δικαίου¹⁹. Επιπλέον, στη Γνωμοδότηση για την Ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου το Δικαστήριο έκρινε ότι η ανακήρυξη της ανεξαρτησίας νέων Κρατών, η οποία είχε άμεση συνάφεια με τη χρήση ένοπλης βίας ήταν παράνομη ως παραβίαση κανόνα αναγκαστικού διεθνούς δικαίου (*jus cogens*)²⁰. Τέλος, ο κ. Araud, μόνιμος αντιπρόσωπος της Γαλλίας στον ΟΗΕ, δήλωσε ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας²¹:

«Η κτήση εδάφους ως αποτέλεσμα της χρήσης βίας ή ακόμη της απειλής χρήσης βίας απλά δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή. Αυτή η αρχή την οποία προσυπόγραψε η Ρωσία κατά τα πρώτα χρόνια [του ΟΗΕ] αποτελεί τον κώδικά μας. Θα την αποκαλούσα το DNA του Οργανισμού [ΗΕ]»

Η προσάρτηση της Κριμαίας τόσο ως προαναγγελθέν αποτέλεσμα πριν από το δημοψήφισμα της 16^{ης} Μαρτίου 2014 όσο και ως τετελεσμένο γεγονός μετά από αυτό ήταν αντικείμενο δηλώσεων μη-

¹⁶ Πρακτικά Συνεδρίασης του Συμβουλίου Ασφαλείας της 3^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7125, 7

¹⁷ Doswald-Beck L., The Legal Validity of Military Intervention by Invitation of the Government, 56 *BYIL* 189 (1985), 213 επ.

¹⁸ Jennings 1963, 55

¹⁹ *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion*, ICJ Rep. 2004, 136, 171 § 87

²⁰ *Accordance with International Law of the Declaration of Independence in Respect of Kosovo, Advisory Opinion*, ICJ Rep. 2010, 403, 437-438 § 81

²¹ Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 19^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7144, 7. Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 15^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7138, 9 (Αυστραλία)

αναγνώρισης στα πλαίσια του Συμβουλίου Ασφαλείας²² (παρά το γεγονός ότι σχέδιο ψηφίσματος²³ που κατατέθηκε με πρόταση σαράντα Κρατών-μελών των ΗΕ δεν υιοθετήθηκε λόγω της αρνητικής ψήφου [βέτο] της Ρωσικής Ομοσπονδίας²⁴) και στην Απόφαση/Ψήφισμα 68/L.39 της Γενικής Συνέλευσης της 24^{ης} Μαρτίου 2014²⁵. Πράγματι, η προσάρτηση της Κριμαίας επανέφερε άσχημες μνήμες εδαφικών μεταβολών ως αποτέλεσμα της απειλής ή χρήσης βίας από τα τέλη της δεκαετίας του 1930 και τις αρχές της δεκαετίας του 1940 και αυτή η πρακτική κατά τη δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα αποτελεί πραγματικά μια θλιβερή οπισθοδρόμηση.

*

Η κρίση στην Ουκρανία επαναφέρει στο προσκήνιο την παλαιά αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας του διεθνούς δικαίου και ειδικότερα του κανόνα απαγόρευσης της χρήσης βίας²⁶. Είναι αλήθεια ότι επεισόδια χρήσης βίας με πρωταγωνιστές ισχυρά Κράτη που αποτελούν συγχρόνως μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και τα οποία είναι απρόσβλητα από τις κυρώσεις των Ηνωμένων Εθνών εξαιτίας του βέτο, δημιουργούν την εντύπωση ότι η επίτευξη του κράτους δικαίου στη διεθνή κοινωνία είναι ένας τραγικός και συχνά μάταιος αγώνας και ότι οι νομικοί διεθνολόγοι διεξάγουν αυτόν τον αγώνα γνωρίζοντας εκ των προτέρων ότι είναι ατελέσφορος. Είναι όμως εξίσου αλήθεια ότι η ισχύς αποτελεί μια πραγματικότητα στη διεθνή κοινωνία και αυτή την πραγματικότητα δεν την αγνοεί το δίκαιο – ένα παράδειγμα αποτελεί ο Χάρτης των ΗΕ που στο Άρθρο 27 προβλέπει ως θεσμικό εργαλείο κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στο Συμβούλιο Ασφαλείας το δικαίωμα βέτο των πέντε μονίμων μελών. Ο ρόλος του δικαίου είναι να προσδιορίζει τα όρια πέραν των οποίων η άσκηση ισχύος δεν είναι αποδεκτή και η εμπειρία των δύο Παγκοσμίων Πολέμων του 20^{ου} αιώνα εισήγαγε τον κανόνα απαγόρευσης της χρήσης βίας ως ένα τέτοιο όριο ανυψώνοντας τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια ως ανώτερη αξία η γενική κατάρρευση της οποίας πρέπει να αποφευχθεί.

²² Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 13^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7134, 6 (ΗΠΑ), 14 (Αυστραλία). Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 15^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7138, 5 (Γαλλία), 7 (Λιθουανία), 11 (Λουξεμβούργο). Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 19^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7144, 6 (Ουκρανία)

²³ Doc. S/2014/189. Το σχέδιο ψηφίσματος κατατέθηκε την 15^η Μαρτίου 2014 και υποστηρίχθηκε από 42 Κράτη-μέλη του ΟΗΕ (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα). Η παράγραφος 5 του σχεδίου διακήρυξε ότι το δημοψήφισμα στην Κριμαία ήταν ανυπόστατο και δεν μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για την μεταβολή του καθεστώτος της Κριμαίας. Επιπλέον, καλούσε όλα τα Κράτη, διεθνείς οργανισμούς και ειδικευμένες οργανώσεις να μην αναγνωρίσουν οποιαδήποτε μεταβολή του καθεστώτος της Κριμαίας και να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια θα μπορούσε να εκληφθεί ως αναγνώριση μιας τέτοιας μεταβολής.

²⁴ Η ψηφοφορία διαμορφώθηκε ως εξής: 13:1(Ρωσική Ομοσπονδία):1(Κίνα). Η Κίνα αιτιολόγησε την αποχή της επικαλούμενη την περιπλοκότητα της κατάστασης στην Ουκρανία, την πρώιμη (όπως θεώρησε) κατάθεση του σχεδίου ψηφίσματος και την εξίσου σημαντική (πέραν της υποχρέωσης σεβασμού της κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας) υποχρέωση μη-επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις [της Ουκρανίας], υπονοώντας ότι η κατάσταση στη χώρα οφειλόταν σε εξωτερική επέμβαση. Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 15^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7138, 7-8

²⁵ GA Res. 68/L.39 της 24^{ης} Μαρτίου 2014, παράγραφος 6 (ψηφοφορία 100:11:58)

²⁶ Βλ. σχετικά Franck T.M., *Who Killed Article 2(4)? OR Changing Norms Governing the Use of Force by States*, 64 *AJIL* 809 (1970). Franck T.M., *What Happens Now? The United Nations after Iraq*, 97 *AJIL* 607 (2003). Glennon M.J., *The Emerging Use of Force Paradigm*, 11 *JCSL* 309 (2006).

Όσο κι αν ακούγεται παράδοξο οι πολλές περιπτώσεις προσφυγής σε ένοπλη βία από τα Κράτη μετά το 1945 δεν οδήγησαν στο θάνατο του κανόνα απαγόρευσης χρήσης βίας. Ο κανόνας του Άρθρου 2 (4) έφερε ένα σοβαρό περιορισμό στην ελευθερία δράσης των Κρατών και γι' αυτό το λόγο πολλά Κράτη προσπάθησαν και εξακολουθούν να προσπαθούν να διευρύνουν τις περιπτώσεις νόμιμης προσφυγής σε ένοπλη βία είτε με το να ερμηνεύουν συσταλτικά τον κανόνα είτε με το να ερμηνεύουν διασταλτικά τις εξαιρέσεις που περιλαμβάνει ο Χάρτης ή να υποστηρίζουν την ύπαρξη κι άλλων εξαιρέσεων πέραν αυτών. Αλλά η νόμιμη χρήση βίας είναι πάντα το ζητούμενο. Γι' αυτό πριν από σχεδόν τριάντα χρόνια στην *Υπόθεση Νικαράγουα κατά ΗΠΑ* το Διεθνές Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η συμμόρφωση με τον κανόνα απαγόρευσης χρήσης βίας δεν είναι τέλεια. Αλλά όταν τα Κράτη χρησιμοποιούν βία επικαλούνται πάντα εξαιρέσεις του κανόνα. Δεν υποστηρίζουν ότι ο κανόνας έπαυσε να ισχύει και αντικαταστάθηκε από άλλον που να επιτρέπει την ελεύθερη προσφυγή σε ένοπλη βία²⁷.

*

Η διαπίστωση αυτή επαληθεύεται από την κρίση στην Ουκρανία:

Η Ρωσική Ομοσπονδία προσέφυγε σε ένοπλη βία χωρίς να χρησιμοποιήσει εμφανώς τις ένοπλες δυνάμεις της. Η Κριμαία τέθηκε υπό τον έλεγχο ενόπλων με καλυμμένα πρόσωπα και χωρίς τα διακριτικά, τα οποία φέρουν τα μέλη των τακτικών ενόπλων δυνάμεων των Κρατών. Η πρόθεση να μην αποδοθεί η παραβίαση του Άρθρου 2 (4) στο συγκεκριμένο Κράτος ήταν προφανής.

Εν συνεχεία η Ρωσική Ομοσπονδία υποστήριξε ότι η χρήση ένοπλης βίας ήταν νόμιμη επικαλούμενη εξαιρέσεις του απαγορευτικού κανόνα και τέλος υποστήριξε πως η προσάρτηση της Κριμαίας δεν ήταν αποτέλεσμα της χρήσης βίας εκ μέρους της αλλά έκφραση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης του πληθυσμού της περιοχής²⁸.

Είναι ενδιαφέρον να γνωρίζουμε ποιος θα ήταν ο λόγος για όλη αυτή τη νομική επιχειρηματολογία αν το δίκαιο δεν είχε απολύτως καμία σημασία. Αν η πολιτική ισχύς, η οποία εκτυλίχτηκε στην Κριμαία σε βάρος της Ουκρανίας δεν αποτελεί τίποτε άλλο παρά μία σύγχρονη εκδοχή της επιχειρηματολογίας των αρχαίων Αθηναίων προς τους Μήλειους, τότε η επίκληση του δικαίου από τη Ρωσία υπέρ των θέσεών της θα ήταν περιττή. Όπως περιττή θα ήταν και η επίκληση του δικαίου από τα υπόλοιπα Κράτη κατά της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Αντί γι' αυτό είχαμε μία εντυπωσιακή και γενικευμένη επισήμανση του παράνομου χαρακτήρα της δράσης της Ρωσικής Ομοσπονδίας και μη-αναγνώριση της προσάρτησης της Κριμαίας κατά τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας²⁹. Επιπλέον, η αδυναμία της επιβολής κυρώσεων από το Συμβούλιο

²⁷ ICJ Rep. 1986, 14, 98 § 186

²⁸ Δήλωση του μονίμου αντιπροσώπου της Ρωσικής Ομοσπονδίας στον ΟΗΕ κατά της συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 15^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7138, 2

²⁹ Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 1^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7124, 3 (Ουκρανία), 6 (ΗΠΑ), (Ηνωμένο Βασίλειο), 7 (Γαλλία). Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 3^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7125, 4-5 (ΗΠΑ), 6 (Γαλλία), 7 (Ηνωμένο

Ασφαλείας δεν εμπόδισε την λήψη μονομερών οικονομικών και άλλων μη-στρατιωτικών κυρώσεων από άλλα Κράτη (ΗΠΑ) και περιφερειακούς οργανισμούς (Ευρωπαϊκή Ένωση) κατά της Ρωσικής Ομοσπονδίας, εξαιτίας της συγκεκριμένης παραβίασης του δικαίου εκ μέρους της.

*

Το γεγονός ότι κάθε περίπτωση σοβαρής παραβίασης του κανόνα απαγόρευσης της χρήσης βίας αντιμετωπίζεται τόσο από τον δράστη όσο και από τα τρίτα μη-εμπλεκόμενα Κράτη με όρους διεθνούς δικαίου δεν εξαφανίζει την πραγματικότητα της ισχύος από τις διεθνείς σχέσεις ούτε αναμένεται να εξαλείψει την προσφυγή σε ένοπλη βία υπό το κράτος της επίγνωσης αυτής της ισχύος. Αλλά το δίκαιο προσφέρει ένα μέσο αφενός της αξιολόγησης της ένοπλης δράσης των Κρατών και αφετέρου της πολιτικής αποδοχής αυτής της δράσης: είναι το μέσο με το οποίο επιδιώκεται η πειθώς περί του επιτρεπτού αυτής της δράσης. Προσφεύγοντας σε ένοπλη βία κάθε Κράτος, ανεξαρτήτως της ισχύος του, αναλαμβάνει ένα ρίσκο, διακινδυνεύει την επέλευση συνεπειών, συχνά πολύ σοβαρών συνεπειών, σε βάρος του και αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ρόλο του δικαίου. Ίσως γι' αυτό ο αγώνας για να επιβεβαιωθεί η απαγόρευση της χρήσης βίας και να ενισχυθεί το κράτος δικαίου στη διεθνή κοινωνία δεν είναι τελικά μάταιος.

Βασίλειο), 8 (Λιθουανία), 9 (Ρουάντα), 9 (Ιορδανία), 10 (Αυστραλία), 10-11 (Χιλή), 11 (Αργεντινή), 11 (Νιγηρία), 12-13 (Λουξεμβούργο). Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 13^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7134, 6 (ΗΠΑ), 7 (Ηνωμένο Βασίλειο), 8 (Γαλλία), 10 (Ρουάντα), 10 (Ιορδανία), 12 (Χιλή), 14 (Αυστραλία), 18 (Τσαντ). Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 15^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7138, 3 (ΗΠΑ), 5 (Γαλλία), 6 (Λιθουανία), 8-9 (Αυστραλία), 9 (Νιγηρία), 10 (Τσαντ), 10 (Ιορδανία). Συνεδρίαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 19^{ης} Μαρτίου 2014, S/PV.7144, 7 (Γαλλία), 15 (Ηνωμένο Βασίλειο).